

7. P'yatakova, G.P. (2003). *Suchasni pedagogichni tehnologiyi ta metodika yih zastosuvannya u vishij shkoli*. [The Modern pedagogical technologies and methodology of the application at higher school]. Lviv.

8. Pidlasij, I.P. (2004). *Praktichna pedagogika abo tri tehnologiyi: interaktivnij pidruchnik dlya pedagogiv rinkovoyi sistemi osviti*. [The Practical pedagogics or three technologies: interactive textbook for the teachers of the market system of education]. Kyiv.

9. Protasova, N.G. (2013). *Aktualni problemi teorii i praktiki upravlinnya osvitoju doroslih v Ukraini*. [The Issues of the theory and practice of adult management education are in Ukraine]. Kyiv.

10. Todoriv, L.D. (2003). *Refleksivni skladovi samosvidomosti ta yih rozvitok v umovah zanyat z elementami treningu*. [Reflexive components of consciousness and the development in the conditions of employments after the elements of training].

11. Shvalb, Yu. M. (2005). *Zadachnyj podhod k postroeniyu uchebnogo treninga v VUZe*. [The approach of the training building]. Doneck.

12. Shepeleva, L. N. (2006). *Programmy socialno-psihologicheskikh treningov*. [The program of the social and psychological training]. Sankt-Peterburg.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

АКИМОВА Ольга Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки,

професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси – педагогіка вищої школи, освіта дорослих, освітній менеджмент.

ШАМАНСЬКА Олена Ігорівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси – освіта дорослих, освітній менеджмент, лідерство, психологія особистості.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

AKIMOVA Olga Viktorivna – Doctor of Pedagogical Science of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: general pedagogy, adult education, management of education.

SHAMANSKA Olena Ihorivna – Candidate of Economical Sciences, Associate Professor of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: adult education, management of education, leadership, psychology of individual.

Стаття надійшла до редакції 19.05.2022 р.

УДК 378.14.015.2:37.091

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-204-16-20

БІЛЯКОВСЬКА Ольга Орестівна –

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

Львівського національного університету імені Івана Франка,

ORCID:<https://orcid.org/0000-0003-2880-6826>

e-mail: olha.bilyakovska@lnu.edu.ua

ТЕСТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Інтеграційні світові процеси все помітніше впливають на усі сфери життя української держави, не оминувши і системи вищої освіти. Україна чітко визначила пріоритети й орієнтири щодо входження в освітній, науковий європейський простір, постійно удосконалює освітню діяльність у контексті європейських вимог, впевнено впроваджує реформи на шляху до забезпечення якості вищої освіти. Важливим показником якості освіти, якості підготовки майбутніх фахівців є рівень знань студентів із навчальних дисциплін, що вивчаються на освітній програмі. Одним із об'єктивних засобів оцінювання якості знань є тести, які дозволяють неупереджено оцінити результати навчальної діяльності студентів. Як зазначають

науковці [4, с. 97], діапазон застосування тестів в освітньому процесі є досить широким, зокрема їх можна використати: як інструмент сертифікації досягнень студентів шляхом визначення рівня попередньої підготовки та рівня їх знань по завершенні вивчення навчальної дисципліни; як метод контролю результатів засвоєння індивідуальних програм навчання; як допоміжний засіб оцінювання якості освітніх програм. Окрім того, тестовий контроль є основною формою проведення контрольних оцінювальних заходів в умовах дистанційної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз психолого-педагогічних джерел дає підстави стверджувати, що тестові технології є одним із найбільш дієвих, надійних та об'єктивних методів контролю й оцінювання

навчально-пізнавальної діяльності студентів. У дослідженнях науковців (В. Аванесов, В. Беспалько, І. Булах, Д. Вільфорд, Е. Гронлунд, К. Інгенкамп, О. Локшина, А. Майоров, М. Мруга, М. Олійник, Ю. Романенко та ін.) висвітлені питання теорії педагогічних тестів, композиція та форми тестових завдань, умови і процедури проведення тестування, інтерпретація його результатів. Водночас особливості впровадження тестування як форми періодичного, підсумкового контролю в умовах дистанційного навчання потребує ширших досліджень.

Мета статті – розкрити можливості тестів як ефективного засобу оцінювання навчальних досягнень студентів, проаналізувати переваги та недоліки контролю знань за допомогою тестів, визначити комплекс організаційно-методичних умов для проведення ефективного тестового контролю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні вимоги суспільства до якості вищої освіти активізують пошук ефективних форм, методів та засобів діагностики навчально-пізнавальної діяльності студентів. Тестування є одним із методів діагностичного контролю сформованості знань, умінь, компетенцій суб'єктів навчання. Тестування – це метод педагогічної діагностики, за допомогою якого вибір поведінки, що репрезентує передумови або результати навчального процесу, повинен максимально відповідати принципаміставлення, об'єктивності, надійності та валідності вимірів; повинен пройти обробку й інтерпретацію і бути прийнятним для застосування у педагогічній практиці [1, с. 68–69]. Головна мета тестування – створення єдиної технології, процедури й інструментарію для об'єктивного та достовірного оцінювання успішності студентів. Вважаємо, що структура технології тестування повинна відповідати структурі педагогічної технології, в якій Г. Селевко виділяє концептуальний, змістовий і процесуальний компоненти. У відповідності до цієї структури технологія тестування міститиме такі елементи: мета тестування, завдання, принципи створення тестових завдань, види і типи завдань, структура тестів, об'єкти тестування, зміст тестування. Власне тестування – це інструмент педагогічного вимірювання взагалі й якості знань студентів зокрема [6, с.16].

Науковці визначають «тест» як: систему паралельних завдань специфічної форми, розташованих у зростаючому за ступенем складності порядку, що дає змогу якісно та ефективно виміряти рівень і структуру підготовки екзаменованих; інструмент, що складається з кваліметрично вивірених системи

тестових завдань, стандартизованої процедури проведення і заздалегідь спроектованої технології обробки й аналізу результатів, призначений для вимірювання якостей і властивостей особи, зміна яких можлива в процесі систематичного навчання[5, с. 58–59].

В освітньому процесі закладу вищої освіти тести виконують ряд функцій, а саме: діагностичну, навчальну, виховну, розвивальну, управлінську і прогностичну. Діагностична функція впливає з сутності контролю і проявляється в одержанні інформації про якість знань студентів, а також щодо труднощів, які виникають у процесі засвоєння знань. Навчальна функція реалізується у ході закріплення, повторення знань, формування умінь працювати з тестами, а також набуттям тестової культури. У процесі реалізації навчальної функції відбувається підвищення навчальної мотивації студентів, формування відповідальності за результати навчання, а також установок на співпрацю, самоорганізацію та самопідготовку. Розвиваюча функція тестів тісно пов'язана з навчальною та виховною, оскільки проявляється у додатковій рефлексії і мотивації навчання за результатами проміжного тестування. Організуюча функція виявляється в зміні викладачем підходів до організації контрольної-оцінювальної діяльності з опорою на тестові методи. Управлінська функція пов'язана з аналізом результатів тестування та прийняттям рішень для підвищення рівня успішності студентів. Реалізація прогностичної функції тестів дозволяє викладачеві передбачити потенційні можливості студентів щодо засвоєння навчального матеріалу.

Зауважимо, що тестування можна проводити на різних етапах процесу навчання:

- під час оперативного повторення навчального матеріалу;
- для комплексної перевірки готовності студентів до навчального заняття;
- для закріплення вивченого навчального матеріалу;
- у вигляді теоретичних заліків із змістових модулів навчальної дисципліни;
- як частину тематичної контрольної роботи.

Як свідчить педагогічний досвід, використання тестів у поєднанні з іншими видами контролю й оцінювання у процесі вивчення педагогічних дисциплін є досить ефективним, оскільки стимулює підготовку студентів до кожного заняття, сприяє підвищенню мотивації, створює однакові умови для всіх суб'єктів навчання, зменшує вплив сторонніх факторів.

Науковці вказують на відмінності тестування від інших форм контролю успішності студентів, а саме [5, с. 60]:

- чітке та ретельне планування змісту тесту. На стадії розроблення тесту проходить відбір змісту, який необхідно перевірити, планується форма завдань, їх кількість і розташування. Змістовий план тесту аналізується експертами;

- стандартизована форма завдань / за формою запису відповідей;

- наявність статичних характеристик тестових завдань. Складність завдань відома заздалегідь та передбачається правильність їх виконання респондентами (диференційоване вимірювання);

- наявність спеціальних шкал, які співвіднесені зі стандартизованими нормами для підбиття результатів тестування;

- наявність оцінок точності вимірювання (помилки вимірювання). За допомогою статистичних методів можна оцінити помилку вимірювання, а за результатами оцінювання – прийняти або відхилити результати тестування.

Головною метою тестів як засобу діагностики є адекватне кількісне вимірювання якості знань студентів з навчальної дисципліни. На підставі результатів анкетування, проведеного серед студентів можемо констатувати, що вони, загалом, позитивно відносяться до тестування і надають йому перевагу у порівнянні з традиційними формами контролю. Так, 78% студентів вважають педагогічні тести об'єктивною формою контролю, 82% студентів виявили бажання використовувати тести для самооцінювання навчальної діяльності з метою її подальшого удосконалення й усунення прогалин у своїх знаннях, 56% – переконані, що тести є «легкою» й оптимальною формою перевірки знань, 73% студентів висловилося за регулярне проведення через короткі проміжки часу невеликих за обсягом контрольних замірів знань у тестовій формі. Адже це дає їм змогу побачити поступ у здобуванні знань з педагогічних дисциплін, виявити прогалини, виправити можливі «погані» оцінки, визначити певні здібності тощо.

Більшість фахівців із проблем тестування вважають, що для студентів тести є безпосередньо тим критерієм, який дає їм змогу краще оцінити себе, з'ясувати мету та методи навчання. Контролюючи рівень знань студентів і оцінюючи їхні знання, викладач має використовувати тільки якісні тести. Ця вимога стосується усього методу тестування як інструмента діагностики та означає якість самого тесту, якість процедури вимірювання й якість методу оцінювання [2, с. 280]. Тести мають бути настільки індивідуалізовані, щоб кожен студент мав змогу одержати тест, який відповідає його рівню засвоєння навчального матеріалу [3, с. 141]. Окрім того, ключовими

властивостями тесту, що дозволяють оцінити його значення у контрольно-оцінювальному процесі є: неупередженість, надійність, точність, об'єктивність, валідність, а також нормативність вимірювання [8, с. 178].

Більшість науковців вважає, що тести є об'єктивним методом оцінювання навчальних досягнень студентів. Вони дають можливість масштабно перевіряти якість знань студентів та оперативно одержувати інформацію про реальні результати навченості. Головна мета тестового контролю – не тільки оцінювання рівня навченості студентів, а й організація їх систематичного навчання через визначення рівня знань, якого вони досягають. Серед переваг тестового контролю визначено:

- стандартизація запитань / стандартизовані відповіді;

- можливість перевірки великого обсягу теоретичного та практичного матеріалу малими порціями;

- швидка діагностика якості засвоєння навчального матеріалу великою аудиторією студентів;

- використання комп'ютерних технологій для контролю й оцінювання результатів навчання;

- тестування можна застосувати для усіх видів контролю (попереднього, поточного, тематичного, підсумкового);

- зниження негативного впливу таких чинників, як настрої, рівень кваліфікації, особистісні риси, тобто мінімізація певних суб'єктивних факторів;

- відсутність таких психологічних чинників, як нерішучість, невпевненість у собі студента тощо, які проявляються у публічних відповідях;

- оперативність отримання результатів (застосування програмних продуктів, що значно пришвидшує оброблення результатів);

- забезпечення принципів індивідуалізації та диференціації завдяки використанню адаптивних тестів.

Однак попри переваги тестовий контроль має і певні недоліки, а саме:

- велика ймовірність вибору навмання правильної відповіді;

- перевіряється лише кінцевий результат праці студента, що не дає можливості прослідкувати логіку його міркувань при виконанні завдання;

- певна категоричність при виконанні завдань (зазвичай тести відображають лише дві можливості для виконання завдання – або воно розв'язане повністю і вірно, або не розв'язане зовсім);

- недостатньо враховуються індивідуальні, психологічні особливості студентів;

- трудомісткість процесу, велика затрата часу на складання необхідного «банку» тестів навчальної дисципліни;

- складність обліку тотожності різних варіантів при багатоваріантній системі.

Зазначимо, що у ході визначення змісту та форми тесту необхідно враховувати особливості навчальної дисципліни та обов'язкові вимоги щодо її засвоєння, співвіднесені з метою навчання. Якісний тест для контролю навчальних досягнень студентів має бути спрямований як на оволодіння предметними знаннями та вміннями, так і на перевірку розвитку загальнопредметних умінь (аналізувати, робити логічні висновки, міркувати). Окрім того, кількість завдань тесту залежить від поставлених цілей, які необхідно досягти та виміряти. Чим більше тестових завдань контролю, тим вища точність тесту.

В умовах дистанційного навчання здійснювати ефективний тестовий контроль викладачеві допомагає широкий спектр онлайн-сервісів. Зокрема, це: Google Forms – один з найпростіших і найзручніших сервісів як для збору інформації (опитування), так і для тестування; Moodle – система електронного навчання, яка має добре розвинені інструменти організації контролю й оцінювання знань через «Тести» (Quiz); Microsoft Forms – сервіс для створення онлайн-тестів, який входить до складу Office 365; Online Test Pad – онлайн-сервіс, який містить набір інструментів для створення та проходження тестів; Open Test – програмний засіб із відкритим кодом, дозволяє розгорнути програму для тестування на сервері; Kahoot – навчальна платформа, яка дає змогу проводити інтерактивні заняття та перевірку якості знань суб'єктів навчання за допомогою онлайн-тестів; Plickers – мобільний додаток, який дає можливість проводити опитування / тестування студентів; Quizlet – сервіс для розроблення тестів і флеш-карт [7, с. 33].

Результати аналізу психолого-педагогічної літератури та власний досвід викладання, дають підстави стверджувати, що ефективність тестового контролю залежить від реалізації комплексу організаційно-методичних умов:

- побудова змісту й структури тестування відповідно до мети педагогічної діагностики і принципів створення тестових завдань;

- забезпечення відповідності тестових завдань вимогам державного освітнього стандарту;

- дотримання відповідності між змістом тестів та обсягом розділів програми з навчальної дисципліни;

- включення у тест різнорівневих завдань (ступінь важкості вважається недостатнім при наявності 90–100 % відмінних

оцінок, нормальним – при 10–25 % відмінних оцінок, завищеним – при менш ніж 30 % позитивних оцінок);

- вибір оптимальних форм і методів організації тестування з метою вироблення у студентів свідомого ставлення до результатів навчально-пізнавальної діяльності;

- супровід кожної бази тестових завдань інформацією про змістову частину, якісні показники, характеристики тестових завдань;

- ознайомлення студентів з типовими прикладами тестових завдань, алгоритмом дій;

- комплексний аналіз не лише рівня знань, умінь студентів, але й навчальної мотивації, спрямованості особистості, інтересів, пізнавальної активності;

- створення банку типових помилок та комплексу вправ «превентивного» характеру за результатами тестування;

- розроблення індивідуальних тестових завдань для корекції знань, умінь і навичок;

- застосування домашніх тестових завдань для формування навичок самоконтролю, самоперевірки, взаємоперевірки;

- побудова системи цілей спільної діяльності суб'єктів процесу навчання при впровадженні тестових технологій.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок наперед. Підсумовуючи зазначимо, що тестування займає важливе місце у системі діагностування якості навчальних досягнень студентів і має багато переваг у порівнянні з традиційними методами контролю й оцінювання. Проте викладачам у процесі навчання не варто обмежуватися лише застосуванням тестів. Тести потрібно гармонійно поєднувати з іншими формами та методами контролю, що сприяє як об'єктивному оцінюванню успішності студентів, уможливорює отримання достовірного висновку про рівень їх навченості, так і забезпечує формування важливих професійних компетентностей майбутніх фахівців. Подальшого дослідження потребує процес регулювання й аналізу якості навчальних досягнень студентів за наслідками результатів тестового контролю.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Анненкова І. П. Основи педагогічних вимірювань: навч.-метод. посіб. / І. П. Анненкова, Н. В. Кузнєцова, Л. А. Раскола. Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2021. 210 с.

2. Біляковська О. О. Дидактика вищої школи: навч. посіб. / О. О. Біляковська, І. Я. Мицишин, С. Б. Цюра. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2013. 360 с.

3. Булах І. Є., Мруга М. Р. Створюємо якісний тест: навч. посіб. Київ: Майстерклас, 2006. 160 с.

4. Євтух М. Б. Інноваційні методи оцінювання навчальних досягнень : монографія / М. Б. Євтух, Е. В. Лузік, Л. М. Дибкова. Київ : КНЕУ, 2010. 248 с.

5. Канівець Т. М. Основи педагогічного оцінювання : навч.-метод. посіб. Ніжин : Вид. П.П. Лисенко М. М., 2012. 102 с.

6. Карташова І. І., Прохоренков В. М. Тестування в системі моніторингу якості знань студентів: навч.-метод. посіб. Херсон : ХДУ, 2013. 116 с.

7. Оксенюк І. І. Організація діагностики та контролю знань засобами комп'ютерного тестування. Педагогічний пошук. 2022. № 1 (113). С. 31–35.

8. Derenowski M. Wykorzystanie narzędzi pomiaru dydaktycznego jako przejaw nowatorstwa pedagogicznego w wybranych pracach dyplomowych. Rocznik Pedagogiczny. 2021. № 44. S.175–189.

REFERENCES

1. Annienkova, I. P. (2021). *Osnovy pedahohichnykh vymiryuvan* [Fundamentals of pedagogical measurements]. Odesa.

2. Bilyakovska, O. O. (2013). *Dydaktyka vyshchoi shkoly* [Didactics of higher school]. Lviv.

3. Bulakh, I. Ye., Mruha, M. R. (2006). *Stvoriuiemo yakisnyi test* [We create a quality test]. Kyiv.

4. Yevtukh, M. B. (2010). *Innovatsiini metody otsiniuvannia navchalnykh dosiahnen: monohrafiia* [Innovative methods of assessing academic achievement]. Kyiv.

5. Kanivets, T. M. (2012). *Osnovy pedahohichnoho otsiniuvannia* [Fundamentals of pedagogical assessment]. Nizhyn.

6. Kartashova, I. I., Prokhorenkov, V. M. (2013). *Testuvannia v systemi monitorynhu yakosti znan studentiv* [Testing in the system of monitoring the quality of students' knowledge]. Kherson.

7. Okseniuk, I. I. (2022). *Orhanizatsiia diahnostyky ta kontroliu znan zasobamy komp'iuternoho testuvannia* [Organization of diagnostics and control of knowledge by means of computer testing]. Pedahohichnyi poshuk. № 1 (113).

8. Derenowski, M. (2021). Wykorzystanie narzędzi pomiaru dydaktycznego jako przejaw nowatorstwa pedagogicznego w wybranych pracach dyplomowych. Rocznik Pedagogiczny. № 44.

ВІДОМОСТІ ПРОАВТОРА

БІЛЯКОВСЬКА Ольга Орестівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: проблеми якості освіти, професійна підготовка майбутніх фахівців.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BILYAKOVSKA Olha – doctor of pedagogical sciences, associate professor, professor of department of general pedagogics and pedagogy of the higher school of the Ivan Franko University of Lviv.

Circle of research interests: quality of education, professional training of future specialists.

Стаття надійшла до редакції 21.05.2022 р.

УДК 378.1:377/378

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-204-20-24

ГАЛЕТА Ярослав Володимирович –

доктор педагогічних наук, професор,

декан факультету педагогіки, психології та мистецтв

Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0484-529X>

e-mail: yaroslavhaleta@ukr.net

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Зміни економічних відношень, державно-політичного устрою, суспільної свідомості, цінностей і орієнтацій, що відбуваються у сучасному світі, вимагають переосмислення і переоцінки управлінської діяльності, зокрема на основі вивчення, аналізу, оцінки світового управлінського досвіду і адаптації його до умов нашої країни. Цей

світовий досвід управління на рівні організації відображається у загальному понятті «менеджмент».

Низька ефективність управлінського процесу пов'язана, зокрема, з розробкою і використанням рекомендацій кон'юнктурного характеру. Це призводить до серйозних протиріч між суб'єктами процесу, цілями і способами діяльності і як наслідок до